

Blekinge museum 100-årsjubilerar med medicin- historisk bok

Michael Helgesson, Bengt I Lindskog. **Dessa arma uslingar. Om sjuk- och fattigvård i 1700-talets Karlskrona.** 219 sidor. Karlskrona: Blekinge museum, 2000. ISBN 91-973042-6-3.

Recensent: Tomas Gejrot, docent och marinläkare, Åhus.

När resterna av den svenska flottan efter Svenskund och Wiborgska gatloppet anlände till hemmahamnen Karlskrona 1790 möttes den av en härjad stad. En storbrand hade ödelagt 70 procent av bebyggelsen med bl a det nyuppförda amiralitetssjukhuset med plats för över 1 100 bluserade och sjuka. En tyfusedemi 1788–1790 hade krävt 10 000(?) döda.

Hospitalskassans räkenskaper utgångspunkt för skildringen

200 år efteråt hittar antikvarien Michael Helgesson och medicinhistorikern och marinläkaren Bengt I Lindskog några från branden räddade räkenskaper som tillhört Hospitalskassan i Karlskrona.

Utgående från denna pusselbit har de framgångsrikt beskrivit de medicinska och sociala förhållandena i 1790-talets Karlskrona, då Sveriges näst största stad.

Hospitalskassan hade startats tidigare med statliga medel som skickligt utökats genom utlåningar, sterbhus och insamlingar. Kassan hade tills nu inte haft något med hospital att göra, den var främst en bidragsgivare till »arma uslingar», änkor etc.

Efter katastroferna började en uppbyggnad av staden, och hospitalskassan tog initiativ till ett civilt sjukhus. Det öppnades 1794 men utkonkurrerades snabbt, redan 1797, av Serafimerordensgilletts länslasarett.

Under några år hade Karlskrona tre sjukhus varav två civila och ett amiralitetssjukhus i Bastion Aurora. Detta var enligt författarna unikt i den dåtida världen. Stadens lasarett hade 14 sängar medan länslasarettet endast hade 8

sängar. Varför, frågar författarna, kunde de inte samsas.

Beskriver personal och tidens sjukdomar

Alla sjukhus sköttes av läkare. I boken finns en genomgång av de läkare, apotekare och fältskärer som tjänstgjort i Karlskrona. Främst bland dessa var Arvid Faxe, amiralitetsmedicus 1773–1797. Han planerade det omtalade amiralitetssjukhuset som blev ett av de största i Europa. Han utgav klassikerna »Minnes-Bok för Skeppsläkare» som utkom 1785 och räknas som vår första navalmedicinska skrift.

Jubileumsboken innehåller väldisponerade kapitel om tidens sjukdomar fram till pesten 1710; om fattigvård och hälsovård. Den sista delen behandlar flottans sjukvård där framför allt det troligtvis solitära sjukskeppet Preussisk Hielte uppmärksammas. Om detta skepp står inte mycket i krigshistoriska böcker, däremot nämns det ofta i sjödagböcker, främst från skeppet Dristigheten, det fartyg som ledde utbrytningen i Wiborgska viken. Preussisk Hielte hade 22 personer sjukvårdspersonal med fältmedicus, fältskärer och sjukvaktorskor! Några journaler finns inte tillgängliga från sjukskeppet. I Dristighetens sjöböcker finns inga antydningar om sårades återkomst. Här finns ett studieobjekt.

Vacker bok med fina illustrationer

Den vackra boken har synnerligen fina illustrationer av Elias Martin, af Chapman och andra samtida. De kompletteras väl med museets bilder. •

Lättläst om förebyggande och kontroll av STD

Lawrence R Stanberry, David I Bernstein, eds. **Sexually transmitted diseases. Vaccines, prevention and control.** 468 sidor. London: Academic Press, 2000. ISBN 0-12-663330-4.

Recensent: Åsa Ljung, docent och överläkare, avdelningen för bakteriologi, Universitetssjukhuset, Lund.

Volymen är uppdelad på tre sektioner (i) Epidemiologi, fysiologi och immunologi, (ii) Ospecifika kontrollstrategier, och (iii) Patogener och vacciner. Den innehåller 18 kapitel skrivna av 28 välrenommerade författare. Den andra sektionen avslutas med tre appendix om rekommendationer för utveckling av vaginala mikrobicider (AIDS, 1996), och två officiella regeringsdokument från USA – båda om topikala mikrobicider.

Epidemiologi med bra kartillustrationer

Den första sektionens första kapitel beskriver epidemiologin och är, trots många siffror, lättläst med bra kartillustrationer och förklaringar till inträffade förändringar. Detta följs av en mer filosofisk jämförelse mellan Ryssland, Sovjetunionen och dagens motsvarande (ryska?) stater. På 1920-talet ansågs STD (sexually transmitted diseases) vara en kapitalistisk reminiscens från tsarväldet. De som insisterade på att behålla homosexuell läggning ansågs som kontrarevolutionära element. Patienter med diagnostiserad syfilis fick avhålla sig från sexuella kontakter i fem år och var förbjudna att gifta sig. Sovjetunionens hållning gentemot STD var extrem med straffpåföljd om man inte vid misstanke på venerisk sjukdom genomgick medicinsk undersökning och följde reglerna. Samtidigt var den accepterad och effektiv. Mellan 1993 och 1996, under perestrojkan, ökade syfilis med 780 procent. Klamy-